

Die Bonn-Kopenhagener Erklärungen von 1955. Zur Entstehung eines Modells für nationale Minderheiten. Udg. af DEUTSCHER GRENZVEREIN, Flensburg 1985, 191 s.

Denne af den tyske grænseforening udgivne publikation består dels af fem erindringsbidrag af tyske politikere, som spillede en rolle på det grænse- og mindretalspolitiske plan i Slesvig-Holsten i tiden omkring udformningen af de såkaldte Bonn-København-erklæringer, dels af en dokumentarisk oversigt og presseklip. Denne sidste del, der er udarbejdet af Gerhard Kraack, og som optager over halvdelen af bogens sider, er så absolut nyttig og vil være en stor hjælp for den, som måtte ønske at beskæftige sig med emnet. Blot en enkelt teknisk indvendig: faksimile-aftrykkene af den slesvig-holstenske landdags debatter vil for mange kræve brug af forstørrelsesglas.

I indledningen beklager Grenzvereins formand Hartwig Schlegelberger, at det ikke er lykkedes også at opnå bidrag fra dansk side. Uanset hvad grunden hertil har været, må man sige, at denne tilbageholdenhed i lyset af de enkelte bidrags kvalitet må betegnes som velbegrundet. Kai-Uwe v. Hassel indleder erindringsbidragene med en artikel præget af fortielser og fordomsfuldhed forklædt som god vilje, der i bedste fald kan tjene til at belyse, hvorfor normaliseringen i grænselandet – trods Bonn-København-erklæringer – blev en så langvarig proces. Heinz Adlers (SPD) bidrag er mere sagligt, men rummer lidet nyt, og den daværende slesvig-holstenske kulturminister Helmut Lemke indskrænker sig til på halvanden side at understrege sin egen positive indsats. Lidt mere interessante er indlæg af den tidligere generalsekretær for Bund deutscher Nordschleswiger, Rudolf Stehr, og den daværende landråd i Husum kreds, Reinhold Borzikowski, men havde det ikke været for den dokumentariske oversigt ville denne udgivelse overhovedet ingen eksistensberettigelse have. Den bedste – omend kortfattede – behandling af emnet forbliver indtil videre Anders Ture Lindstrøms »Bonn-København erklæringerne af 1955« (Sønderjyske Årbøger 1985, s. 157–176). En mere dybtgående behandling må desværre nok afvente arkivernes åbning.

Carsten Mogensen

OLE NØRGAARD, SØREN RIISHØJ OG HENRIK SCRIVER (red.): Østeuropa. En politisk-økonomisk introduktion. Aarhus, SP Forlag, 1985. 437 s. Ill. 197 kr.

Der er tale om en ny udgave af en bog med samme titel, som Nørgaard og Riishøj redigerede i 1978. (Se anm. i Historisk Tidsskrift Bd. 80, s. 592–593). I forhold til førsteudgaven er der foretaget en række ændringer. Albanien, der ikke blev omtalt i 1978-udgaven, er nu med; Tjekkoslaviet, Ungarn og Rumænien er i den ny udgave behandlet af nye forfattere: afsnittet om Sovjetunionen har fået en medforfatter, der tager sig af kulturen; og bogen rundes af med et afsnit, hvor de økonomiske problemer i de socialistiske lande sammenlignes med de økonomiske problemer i de højtudviklede kapitalistiske lande.

De enkelte afsnit fremtræder noget uensartet, hvilket redaktørerne i øvrigt selv er opmærksomme på. De mange forfattere har forskellig faglig baggrund. Mens afsnittet om Sovjetunionen således er mere akademisk præget, er f.eks. afsnittet om Tjekkoslaviet holdt i en mere journalistisk stil. Nogle af forfatterne giver en

forholdsvis fyldig historisk baggrund for beskrivelsen af de aktuelle spørgsmål, mens andre nøjes med en kort skitse. Det afgørende er imidlertid, at alle afsnittene giver god og lædig information om Sovjetunionen og de østeuropæiske lande. Hvert afsnit er forsynet med en litteraturliste, der godt kunne have været noget fyldigere.

Bogen er udsendt på et forlag med nær tilknytning til Socialistisk Folkeparti, og fælles for alle forfatterne er vistnok, at de på en eller anden måde opfatter sig som socialister – dog uden at være enige om, »hvilke værdier der er og bør være grundlæggende i et socialistisk system« (forordet). De er dog enige om, at Sovjetunionen og de østeuropæiske lande *er* socialistiske. Alt i alt repræsenterer den ny udgave et fremskridt på flere områder i forhold til 1978-udgaven. De nye forfattere har været en kvalitativ gevinst. Det introducerende afsnit om forskellige opfattelser af og forskningstilgange til studiet af Sovjetunionen og Østeuropa er strammere og mere afklaret end førsteudgavens. Den sovjetiske selvforståelse, der i så høj grad prægede afsnittet om Sovjetunionen, er vejet for en langt mere nuanceret og realistisk beskrivelse. Flere af forfatterne synes dog fortsat at tage det for givet, at marxismen-leninismen i sit væsen er demokratisk, og at det er »historiske byrder« og bureaukratisk træghed, som forhindrer demokratiet i at springe ud og økonomien i at fungere bedre. I den russisk/sovjetiske udvikling nævnes Februarrevolutionen slet ikke, ligesom Lenins betydning for udviklingen siden bolsjevikernes magtovertagelse mærkeligt nok lades uberørt.

Redaktørerne burde have ofret noget mere på korrekturlæsningen og indskærpet en klar og umisforståelig tegnsætning i alle afsnit. Som der er nu (s. 159), bliver en stakkels tjekkisk dame tilsyneladende kvalt efter Dubčeks forår!

Bent Jensen

SVEN TÄGIL (ed): *Regions in Upheaval. Ethnic Conflict and Political Mobilization*. Lund Studies in International History 22. Kristianstad, 1984. 314 s.

Sven Tägil, siden 1975 professor i empirisk konfliktforskning ved Lunds Universitets historiske institut, har fungeret som inspirator og rådgiver for en lang række projekter centreret omkring europæiske grænse- og nationalitetskonflikter. Denne seneste publikation præsenterer resultatet af et projekt vedrørende såkaldte etno-regionale konflikter, dvs. konflikter vedrørende en etnisk gruppes ret til at øve indflydelse på eller kontrollere udviklingen inden for et bestemt område eller sågar indenfor hele staten. Fremgangsmåden er komparativ, og den empiriske indsats har været koncentreret omkring konflikter på forskellige udviklingstrin. Bogen forsøger at kombinere en strukturel og en historisk arbejdsmåde, hvilket medfører, at man har måttet arbejde på et teoretisk »mellemdistance-niveau«. Altså ingen »grand theories«, men heller ikke traditionel historisk analyse. Målet var været generaliseringer med gyldighed for tidsmæssigt og geografisk begrænsede fænomener.

Regions in Upheaval består af fire case-studies med et langt konkluderende afsnit af Tägil selv. I »Varieties of Conflict Development: Ethnic Relations and Social Change in Belgium, Finland and Switzerland« fremhæver *Rune Johannsen*, at en regionalisering af etniske konflikter synes at skærpe disse, men også at folk ikke